

XERRADA AMB...

merçè homs

En aquest número, inaugurarem un nou apartat, dedicat a conèixer les persones de les nostres contrades, les seves circumstàncies i per tant la nostra terra.

Indagar en la vida de les persones per conèixer les actituds que els mouen i la seva incidència en els altres -partint de casos concrets- pot ser una aproximació a les filosofies de comportament que configuren la realitat històrica del país que ens ha donat la vida i pel que val la pena de fer un esforç per retrobar-lo i per portar la nostra petita col.laboració per reconstruir-lo.

Sempre respectarem la manera de manifestar-se dels protagonistes de cada article, sacrificant el llenguatge i tot el que calgui, sempre que ens aportin una base humana entroncada en el nostre objectiu, i això no voldrà dir de cap manera que compartim les seves opinions però sí que les respectem.

La Mercè Homs i Sanglas va néixer a Tavertet el segle passat. Just l'any 1899. Fa, per tant, 82 anys que viu al mateix poble, i podem dir que és una de les persones més grans, si no la més gran, que viu actualment a Tavertet. Les arrugues de la seva cara, i el monyo amb què es pentina els seus cabells, ens recreen la imatge d'una persona totalment arrelada als seus orígens, identificada amb un ambient i una manera de ser, fidel a les cases de pedra, a un mínim de comoditats, i a una austeritat, que li han permès de veure passar l'evolució d'una societat

avançada tècnicament, però deshumanitzada en molts aspectes, i no ha caigut en la temptació (que l'ha tinguda) de canviar la seva vida, perquè ja no seria seva.

Vaig néixer a Can Feló. La meva mare era filla de Can Nazari i el meu pare de Can Castrí. La mare es deia Dolores i el pare Ramon. En aquells anys, els pares es guanyaven la vida treballant tots dos. La mare anava a herbejar i a fer feines a fora, a servir. El pare conreava la terra. No teníem bestiar. Un any que va passar una pedregada molt forta, se'n va anar a treballar per guanyar el

pa' a arrencar rabasses allà baix a les Serres de Sant Joan. La mare, Déu l'hagi perdonada, anava a buscar el blat allà, passava a Rupit, a Can Marandes, i ja tornava amb la farina. La dona del moliner era de família del mossèn actual. La mare, Déu l'hagi perdonada, havia criat un nen de Vic, de Can Rocafiguera. Pujaven el crio aquí dalt a Tavertet i l'hi vàrem tenir molt temps. Aquesta família ens dava molta cosa. El pare també havia fet de manobra amb un paleta que hi havia aquí al poble. En Palat. Van fer una cabana allà dalt a Rajols

La Mercè va arribar a aquest món en uns moments difícils. No existia el fenomen del consum. La lluita era per la supervivència. En aquests primers anys del segle, tot l'esforç de la família, es concentrava a cobrir les necessitats mínimes, que pràcticament es reduïen al menjar. La resta era contacte amb la naturalesa, però no com a luxe, o com a compensació del ritme de vida que portaven, sinó com un acte normal, espontani, i quasi obligatori.

L'amiga més bona que tenia era la Dolores de Subiranes. Era filla de Ca n'Olari. Anàvem a passeig, cap al Gorgàs, a caçar avellanes. Els dies feiners, cadascú s'estava a casa seva. A l'hivern només donàvem un voltet pel poble.

En aquella època hi havia escola. Era aquí a Can Sarries. Teníem una mestra. Vivia en la mateixa casa que hi havia l'escola i l'Ajuntament. Es deia Gertrudis. El poble era ple de gent, i a l'escola potser érem 30 persones. Anàvem nois i noies en una mateixa classe. Les classes ens les feien en català i castellà. Els dissabtes el mossèn ens feia religió. El catecisme ens el feia la mateixa mestra. El mossèn vivia aquí dalt, a la rectoria. També hi havia vicari. No feien

res més que dedicar-se a fer de capellans. Jo me'n recordo de mossèn Eduardo, que tenia dues majordomes feien que eren germanes. El vicari es deia mossèn Lluís.

Mentre la Mercè ens explica la seva experiència d'escola, ens adonem que a primers de segle, l'escola rural de Taverdet tenia vida pròpia, amb una mestra que vivia integrada en la comunitat, que les classes eren mixtes, i parlaven en català i castellà. Si considerem el fet cultural de Taverdet, podem dir que es donava una resposta, que com a mínim responia a unes necessitats bàsiques de formació elemental, en un poble que no disposava de cap mena de servei, ni de carretera.

arreglaven aquí dalt. A l'hora del pa cadascú se n'anava a casa seva a veure si tenien teca per beure. A mi, la mare moltes vegades em posava una cassoleta de blat de moro amb totes les torraines de l'olla.

A l'edat de 7 anys vaig tenir el tifus i pujava molt flacota, segons què no tenia gana per menjar-m'ho. Amb els altres nens jugàvem a la polla briola.

Per dinar menjàvem escudella, trumfat que en deïem, patates, cols, sopes i farro. Els dilluns de pasqua anàvem a Sant Corneli i la mare, Déu l'hagi perdonada, feia una ollada de blat de moro, hi tirava un tall de cansalada. Com han canviat els temps! El pa se'l feia cada casa.

Recordo que a l'escola ens feien estudiar Història, manuscrit, una enciclopèdia, aritmètica i doctrina. Els exàmens i tot ens

Paral·lelament a l'experiència d'escola, la Mercè ens explica les dificultats i preocupació bàsica per alimentar-se. És ella mateixa, qui

ens fa la comparança amb els nostres dies. És ella mateixa, qui indirectament ens recorda que avui una part de la humanitat es mor de gana.

En aquella època també hi havia estudi al vespre. El feia la mateixa mestra. Al vespre hi anaven els que treballaven durant el dia. A 8 o 9 anys, ja anàvem a treballar. A col·legi només hi anàvem fins que podíem anar a guanyar alguna cosa. Jo en aquesta edat, anava a herbejar i em donaven dos rals. Els altres, més grans, guanyaven una pesseta.

No fèiem mai vacances. Sempre hi havia escola. Per Nadal no celebràvem res. Ni a l'escola ni al poble. Ells que a casa seu podien fer la festa, i els que no, no la celebraven.

La integració total de la mestra, queda demostrada en el fet d'oferir classes al vespre, per la gent que treballava durant el dia, i en el fet que les vacances, no existien. No podem entrar a analitzar el nivell ni el mètode pedagògic, però sí podem constatar, que existia una persona posada al servei del poble en l'aspecte cultural.

Si hi havia algun capellà que li agradessin les coses aquestes, encara es feia alguna funció. Si el

capellà se'n preocupava, es feien coses, si no, no es feia res. El que li agradaven molt aquestes coses era en Joan Bo. En Joan Bo era d'Olot. Era l'amo de Can Cabré. Va néixer en aquesta casa que estem ara (Can Baumes). El seu pare es deia Bernat.

Quan ja era més grandeta, anava a mercat a Manlleu, a peu. Ens llevàvem a les dues del matí.

La vegada que he patit més a la meva vida era un any pel febrer. Volíem matar porc i havia d'anar a buscar uns ganivets de la màquina a Vic. Era aquella vegada que va fer tant fred. De tant fred vaig estar un mes malalta.

Quan vàrem ser al cim del Gorgàs, vaig trobar la masovera del Pontí i em va dir: Mercè, no correguem, no, diu, que tenim una hora per anar a Can Toni (hi ha mitja hora). Quan vàrem ser allà on varen matar el Rector, va dir, diu: falten cinc minuts perquè surti el cotxe. Doncs ja pots passar endavant per si l'atrapes tu, que jo no l'atraparé pas. Li vaig dir. Quan vàrem arribar a Can Toni, el cotxe se'ns va haver escapat. Jo ja me'n volia entornar cap a casa. Feia un fred que crucificava. Llavors vàrem dir, anem a mirar si ens caixés algun altre, i vàrem trobar el d'en Pujolriu. Vàrem anar a Vic. Jo em vaig ficar a dins a Can Bofill, i no en vaig

sortir fins que vaig marxar. No vaig comprar res.

Les sortides de Tavertet motivades bàsicament per anar als mercats més importants de la comarca, que eren els de Vic i Manlleu, eren autèntiques aventures tant per l'esforç de caminar que representava el desplaçament, com per les situacions estranyes que havien de ciure en ciutats molt diferents als pobles que ells vivien.

Però vaja, com que hi havia l'Olari que cada setmana anava a Vic, ja se l'endua ell la mercaderia. Ell se l'endua amb el carro i els dos matxos. L'únic que tenia algun cèntim era l'Olari. El de Can Mariano, que se'n va anar a Vic, també en remenava algun, de cèntim. Però nosaltres no teníem cap bestiar ni teníem res. La mica que guanyàvem l'havies de menester per comprar oli, sabó, arròs i fideus.

Me'n recordo quan varen fer la plaça Nova, la meva germana va néixer. Era l'any 7. A mi em varen fer marxar al Jofre. I veia el pare, Déu l'hagi perdonat, que corria (en aquella edat no sabíem pas res, ni a on trobaven la canalla ni res), i l'endemà hi havia músics a la plaça, i vàrem tenir una nena, la meva germana. Era l'any que vàrem estrenar la plaça. Fins llavors

ballàvem a la Coromina, allà al costat del Jofre.

Feien un tancat amb boixos i posaven algun llum de carburo, venien els músics de Sant Feliu, que venien per molt pocs cèntims, de Sau pujava tothom, de L'Esquirol, de Can Toni, era molt animada la Festa Major. La mateixa orquestra anava a ofici a tocar, i també al ball.

Sempre havíem tingut un manubrio, que servia per totes les festes i diumenges. Fèiem ball cada festa, i a vegades matí i vespre. S'havia fet aquí al cobert de Can Baró, a Can Mariano, hasta a Can Sellabona l'havíem fet. Més tard es va arreglar un camp de futbol, allà al davant de Can Faló, jugàvem contra Rupit, Can Toni, L'Esquirol. Amb aquests pobles ens havíem fet molt. Ells també venien aquí. Al marxar la gent, vàrem perdre relació. A Sau, hi havia en Riba, que sempre deia butifarra per als de Tavertet. Teníem sempre la tau-la parada.

És un fet destacable la consciència que existia de veïnat entre els diferents pobles de la contrada.

Quan érem més grans, per festejar, marxàvem 3 o 4 parelles, a passejar per aquí. Però a toc d'oració, cap a casa. El feien quan es feia fosc. La meva mare amb això era molt sèria.

No teníem ni diaris ni ràdio. No ens entèiem de res. Erem com miscolats. No hi havia llum, ni aigua ni metge, ni res. Per això, a vegades diuen que perquè no ens hi sabem avenir (en la societat actual), és clar, amb les coses que havíem passat, i misèries. Es malmet ara la vida i abans Déu nos en guard, de deixar un bocí de pa a terra, el pare ens hauria mort.

Mentre la conversa continua, la Mercè torna a incidir en el respecte i cura que tenien pels aliments i la manera en què avui es desprecien per part d'alguns.

Juan Juvanteny, era de l'Avenc. Ens vàrem casar aquí dalt. No vàrem anar enlloc. Era a l'hivern i ell no havia set mai a Barcelona. Li vaig dir, ens fotarem de fred i de fàstic. I ens vàrem casar, vàrem fer l'àpat a l'Avenc, i al vespre cap a casa. Havíem llogat aquesta casa de Can Pujolriu, on s'està ara en Federic. Ens hi vàrem estar 7 anys. No vam anar mai enlloc. De seguida ja vàrem tenir canalla. Van néixer tots aquí dalt. Sense comadrona ni metge, ni res. Els vàrem batejar a la parròquia. Els vaig confirmar i van fer la comunió a la parròquia i tot. Llavors

El meu marit, que era de Tavertet, es deia

vàrem anar a viure al Jufre, i els del Ju-

fré s'estàven aquí. Més endavant vam canviar. Ells varen anar al Jufre, i nosaltres aquí. Nosaltres ens estàvem a la casa dels masovers. En temps de guerra va venir un refugiat. Els primers estiuejants que varen venir a Tavertet eren els d'aquí Cal Cabré. L'Anita i el Joan, que varen venir per portar els seus fills a fer salut, a Can Casals. Un dels fills, era en Pere, que desgraciadament va morir aquest estiu passat, d'accident. L'altre es diu Paquito. En els nostres dies ens arriben diaris, però jo no els aguito. Només em miro la televisió, i escolto la ràdio, que de ràdios en tinc dos o tres.

Si tingués de tornar a néixer, m'agradaria de tornar a viure de la mateixa manera que he viscut, més que no pas del modo que és ara. L'única cosa que he demanat moltes vegades, que amb les coses que passen, que fan malvé tanta vida i tot això, tornar a patir una època, com quan hi havia misèria.

Cap al final de la nostra xerrada, la Mercè ens fa una afirmació en la que val la pena pensar-hi dos cops. Ella tornaria a viure de la mateixa manera que ha viscut. Quan ens ho explicava li sortia espontàniament. Això és que de veritat ho sent així.

El final de la nostra xerrada d'avui creiem que s'expressa per si mateixa. No cal matisar-la i la reproduïm íntegrament, tal com la Mercè ens ho ha dit.

- La religió, bona.
- En el meu pas per aquest món, he deixat canalla.
- De la guerra, recordo la mort del rector.
- La política, és una embusteria.
- M'agradaria morir, quedant-me en el llit, i no despertant-me. Dormint, no donaria cap mal temps a ningú, i moriria tranquil·la.

ANTON Ma. CLARET

racó del poeta

*Plou,
les roses s'han esblaimat.
I ara pedrega,
pobres roses i pobres els seus cultivadors.
Tot s'ha omplert de boira,
no es veu el pantà ni el poble.
Però no és trist el dia:
ara tenen l'ocasió d'agafar-se de la mà l'alzina i el ginebró,
perquè ha arribat el vent i fa acaronar les seves fulles.
També sacseja les branques del petit avet que hi ha al jardí,
i també les del roure centenari que hi ha al seu costat.
Veig la boira com passa darrera els vidres de la sala deixant-los entelats;
i mentre no pari de ploure, com no tinc res per fer, m'entretinc fent-hi dibuixos.
Ha parat la pluja, sortirà ben abrigada i respiraré el perfum que desprèn
la terra mollà, i sentiré el piular d'un ocell que tot traient el cap de sota
l'ala se n'ha adonat que ja no plou.
No, no és trist el dia.*

Cecilia Mas

19 d'abril de 1981